

Т.С. Пітякова*

ЗВЕРНЕННЯ ДО ТРАДИЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРИ

Динаміка соціокультурних процесів, що їх переживає людство, актуалізує ряд проблем, які пов'язані з характером подання соціокультурного досвіду минулого в сучасному бутті. Йдеться, зокрема, про дискретність і цілісність історичного часу, про присутність минулого в сучасності та вплив минулого на сьогодення.

Минуле справляє вплив на теперішнє і через нього на майбутнє, а тому оцінка досвіду поколінь, що минули, зафіксоване в результатах їхньої діяльності, є обов'язковою передумовою будь-якої людської дії. Причому саме в ситуації кризи, соціальної напруги виникає загострене бажання й потреба – у зв'язку з пошуками виходу з кризи – переоцінки минулого, бажання повернутися до «витоків», відкинути їх чи, навпаки, ствердитися в їхній істинності. Нинішнє покоління людей відчуває настійну потребу в опорі на культурну спадщину минулого.

Ми говоримо про необхідність повернення до традиції. Знайомство із традицією, зі спадщиною традиційної культури сприяє кращій орієнтації сучасної людини в її світі, пошуках її самореалізації, часто допомагає вирішувати проблеми, які поставила перед нею цивілізація.

Людина не може жити й творити поза традицією. Вона живе в традиції, з самого початку «занурена» в неї, знаходиться «всередині» неї. Залучення до традиції надає реальну можливість не потрапити в ситуацію, яку С. Аверинцев образно назвав «хронологічним провінціалізмом» [1, 20], коли тимчасове визнається за вічне, мода – за прогрес, а упередження перетворюються на аксіоми. Використання досвіду минулого дає можливість краще зрозуміти власні можливості, оцінити себе та використати отриманий результат із найбільшою користю. Традиція є найважливішим механізмом включення нового покоління та індивіда в систему існуючих відносин суспільства в цілому. Все, що притаманне людині як соціокультур-

* викладач кафедри філософії Київського національного економічного університету імені В. Гетьмана

ній істоті, набувається за життя силою традиції, засвоєнням досвіду культури.

Специфіка традиції як форми збереження духовних цінностей та актуалізації їх у нових умовах визначається формальним алгоритмом зв'язку між старим і новим, який характеризує традицію. Вона є не просто елементом соціокультурної спадщини, що передається від покоління до покоління, а певним типом передачі цієї спадщини.

При дослідженні характеру суспільних відносин, які створюють субстанцію традиції, привертає увагу їх просторово-часова сталість.

Сталість традиції є умовою збереження минулого й донесення його до сучасників. Ця сталість проявляється в розвиткові таких елементів культури, які зберігаються в часі. Розуміння традиції також може бути витлумачене як специфічний прояв у суспільстві, соціальних відносинах універсального принципу збереження, вираження життя минулого в теперішньому та майбутньому.

Загальноживим є розуміння традиції як передачі, наслідування, спадкоємності, як вираження специфічного способу буття соціокультурних систем. Однак, крім процесу наслідування культури, «традиція охоплює й об'єкт наслідування – «культурну спадщину» або відання, «переказ». Хоча досить часто «переказ» та «традиція» використовуються як синоніми, доречно буде їх розділити, щоб позначити традицію як об'єкт – те, що передається, й традицію як процес – саме наслідування.

У Г. Гадамера ми й знаходимо таке розподілення. Він пише про традицію, сутність якої є природна передача переказу, про «континуум традиції», яким є для нас будь-який переказ.

Переказ включає в себе не лише кодифікований пласт традиції, сукупність текстів, що зберігають свою значимість, але й сам процес їх передачі. Традиція як переказ являє собою не лише спадщину, але й спадкоємність, переказ – це ще й передавання.

Переказ у концепції Г. Гадамера постає не як множина документів, зміст яких потребує засвоєння його суб'єктом, а як неперервна трансляція культурних смислів, їх передача за традицією. Вороже та зверхнє ставлення до традиції, вважає Г. Гадамер, спричинене небажанням зважати на дійсність, нерозуміння ролі традиції веде до заперечення значущості традиції для людського життя, до викривленої оцінки цього феномену.

Людина як істота культурна живе всередині особливої знакової реальності, яка задає суттєві параметри її діяльності. Таким чином,

традиція є не що інше, як та культура, в межах якої формує та реалізує себе людська істота.

Отже, Г. Гадамер розумів традицію не як збереження культурних здобутків у незмінному вигляді, а як збереження через діалог з традицією. Подібне розуміння традиції стає ознакою нашого часу.

До особливостей сучасного (так зване премордіальне) розуміння традиції слід віднести і те, що вона сприймається не лише як така, що несе в собі «дещо позитивне, але і як своєрідне втілення абсолютних або базових (primordial) істин, в яких розкривається один, але незмінний метафізичний аспект людського буття» [2, 33].

А тому свідомі зусилля людства в епоху постмодернізму повинні бути спрямовані на підтримання констант буття та збереження традиції, що означає сьогодні насамперед збереження та підтримання живого начала культури. Саме так можна розв'язати проблему збереження духовності культури.

1. *Аверинцев С.С.* Попытки объясниться. Беседы о культуре. – М.: Правда, 1988. – 48 с.

2. *Чешков М.А.* «Новая наука», постмодернизм и целостность современного мира // Вопросы философии. – 1995. – №4. – С. 24–34.

Н.І. Семчук*

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ У СВИТОГЛЯДНІЙ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Моральний вибір стверджує активність, самостійність і суб'єктність «Я». Вибір принципу дії або схвалення того чи іншого рішення є своєрідним самовизначенням суб'єкта, що змінює співвідношення попередніх і наступних етапів діяльності, визначає їх психологічний характер. Він завжди був невід'ємним актом людської діяльності, але сьогодні суспільна свідомість, як ніколи раніше, виявляє, що світ не існує без вибору. Як зазначає Е. Гідденс, людство вступає в нову фазу цивілізаційного розвитку, в якій вибір стає стрижневою характеристикою долі всього суспільства. У центрі уваги знаходиться людина, її особистий вибір. «У нас немає іншого вибору, окрім постійного вибору» [1, 19].

* к.філос.н., старший викладач кафедри філософії Київського педагогічного університету імені Б.Д. Грінченка